

Large and Small Livestock Activities in Samsun Province

Hakan Guler
Faculty of Veterinary Medicine, Ondokuz Mayıs University,
Department of Animal Health Economics and Management, Samsun, Turkey,
E-mail: hakanguler06@gmail.com

Abstract

In this study, the existence of bovine and ovine animals in Samsun province in the period between 2005 and 2019, emphasized the importance of the province in regional and country animal husbandry. During the said period, significant changes occurred in the bovine and ovine livestock assets and production of animal products of the province. In the province, while there has been an increase in the number of bovine animals, a relative decrease in the number of ovine animals was detected during the past period. In this development phase, projects and programs should be developed, the deficiencies of the current situation should be determined and supported with right and effective policies. The success of the sector will greatly contribute to the competitiveness of the region and the country's economy.

Keywords: Samsun City, Large Animals, Small Animals, Meat Production, Milk Production

DOI: 10.7176/JSTR/6-13-07

Samsun İlinde Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri

Özet

Bu çalışmada, 2005 – 2019 yılları arasındaki dönemde Samsun İli büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı ile ilin bölge ve ülke hayvancılığındaki yeri ve önemi ortaya konulmuştur. Söz konusu dönem içerisinde ilin büyükbaş ve küçükbaş canlı hayvan varlığı ve hayvansal ürünlerinde önemli değişiklikler olmuştur. Geçen süreç içerisinde ilde büyükbaş hayvan sayısında artış görülürken, küçükbaş hayvan sayısında nispeten azalmanın olduğu tespit edilmiştir. Gelişen süreç ile birlikte mevcut durumun aksayan yönleritespit edilerek, doğru ve etkin politikalarla desteklenmeli, proje ve programlar geliştirilmelidir. Sektörün başarısı, bölgedeki rekabet gücüne ve ülke ekonomisine büyük ölçüde katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Samsun İli, Büyükbaş Hayvancılık, Küçükbaş Hayvancılık, Et üretimi, Süt Üretimi

1.Giriş:

Geçmişten günümüze ülkelerin gelişme süreçlerinin ilk basamakları incelendiğinde bu ülkelerin kalkınma ve yolundaki öncelikli sektörünün sanayi ve hizmetler sektörü değil de, tarım ve hayvancılık sektörü olduğu tespit edilmiştir. Bunun temel sebebi; yüksek katma değere sahip mal ve hizmet üretiminin temel ihtiyacı olan hammadde kaynağının yine tarım ve hayvancılık sektöründen temin ediliyor olmasıdır (İTB-2020).

Ülkemiz sahip olduğu iklim, toprak ve doğal kaynaklar ile hayvancılık sektörü için son derece elverişli ortam sunmaktadır. Özellikle büyük ve geniş ovaların varlığı, kaliteli, geniş çayır-meraların yoğunluğu, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığı için büyük imkan yaratmaktadır (Akpınar vd, 2012).

1980'li yıllara kadar ülkemizde sığır yetiştiriciliği daha çok aile işletmeciliği şeklinde yürütülmüş, 1980 yılından itibaren ise ekonomik büyüklüğe sahip sığırçılık işletmeleri şeklinde ortaya çıkmaya başlamış ve artık günümüzde devlet tarafından sağlanan kredi, destek ve teşviklerin artması ile büyük kapasiteli modern sığırçılık işletmeleri şeklinde hızla çoğalmıştır (Hayvancılık Raporu, 2015).

Türkiye birçok alanda sahip olduğu gibi hayvancılık sektöründe de kaynakları tam kapasitesiyle kullanamayan ülkeler içerisinde yer almaktadır. (Hayvan Sitesi, 2020) Bu durum büyükbaş ve küçükbaş

hayvancılık içinde geçerli olup, hayvancılığın geliştirilmesi için öncelikle büyükbaş hayvan soylarının ıslah edilmesi, temel girdi maliyetlerinin düşürülmesi ve hayvancılığın desteklenmesi gerekmektedir (Tapki,N.,vd.2018).

Yine son yıllarda küçükbaş hayvanlardan elde edilen kırmızı et üretiminin azalmasının nedeni olarak yoğun işgücü ve zaman olmak üzere, beslenmenin çayır ve meralardan elde edilmesi, örgütlenmenin yok denecek düzeyde az olması ve yetiştiriciliğin daha çok süt, peynir, yoğurt yün, yapağı gibi hayvansal ürünler için yapılması gösterilmiştir (Hayvancılık Raporu, 2015).

Bu çalışmada Samsun İli'nin büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilerek, sektörün durum tespiti ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede elde edilen sonuçlar, hayvancılık sektörünün mevcut durumun iyileştirilmesi, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkla ilgili güncel sorunların tespit edilmesi, sektörün gereksinimlerinin saptanması doğrultusunda oluşturulacak çalışmalarda altlık oluşturması bakımından fayda sağlayacaktır.

2. Materyal ve Metot

Araştırmanın materyalini Samsun İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Türk İstatistik Kurumu ile Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı başta olmak üzere, çeşitli kurum ve kuruluşlara ait çalışma raporları ve istatistik verileri oluşturmuştur. Türkiye ve Samsun ilindeki büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık işletmelerinin mevcut yapısal durumu ve üretim tespitinde Türk İstatistik Kurumu ve Samsun İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verilerinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın yönteminde; incelenen bütün çalışmanın sonuçlarından yola çıkılarak bir değerlendirme yapılmış, Samsun İli'nin büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığına ait genel durumu ortaya konularak çeşitli öneriler sunulmuştur

3. Bulgular

Türkiye İstatistik Kurumu'nun(TÜİK) verilerine göre; 2004-2019 yılları arasında, Türkiye'de büyükbaş hayvan sayısı % 75,7, küçükbaş hayvan sayısı da % 52,3 oranında artış göstermiştir.

Tablo 1'de de görüldüğü gibi, Türkiye'deki toplam 17.872.331 adet büyükbaş hayvanın 381.912'si Samsun ilinde yer almaktadır Bu, Türkiye genelinde % 2,14'lük bir oran anlamına gelmektedir.

Türkiye'deki toplam 48.481.479 adet küçükbaş hayvanın (koyun/keçi) 224.621 adedi (% 0,46) Samsun ilinde yer almaktadır. 2005 yılında 198.389 adet olan küçükbaş hayvan sayısı 2019 yılında % 13,2 oranında bir artış göstererek 224.621' olmuştur.

Tablo 1. Samsun İli Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayısı

Yıllar	Türkiye		Samsun		Samsun (%)	
	Sığır	Koyun ve Keçi	Sığır	Koyun ve Keçi	Sığır	Koyun ve Keçi
2005	10.631.405	31.821.789	295.743	198.389	2,78	0,62
2010	11.454.526	29.382.924	293.873	145.469	2,57	0,50
2015	14.127.837	41.924,100	310.849	204.168	2,20	0,49
2019	17.872.331	48.481,479	381.912	224.621	2,14	0,46
Değişim (%)	68,1	52,3	29,1	13,2		

Kaynak: TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri, 2020.

TR83 Bölgesi (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) illeri içinde en fazla büyük baş hayvana sahip il Samsun olurken, 309.371 adet küçükbaş hayvan sayısı ile Tokat ilinin komşu illere göre daha yüksek bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuç aslında Türkiye genelinden farklı değildir. (Tablo 2) .

Tablo 2. TR 83 Bölgesi Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayısı

TR 83 Alt Bölgesi	Hayvan Sayıları (2019)	
	Sığır	Koyun ve Keçi
Samsun	381.912	224.621
Tokat	313,346	378,219
Çorum	246,598	254,200
Amasya	192,846	215,671

Kaynak: TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri, 2020.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre 2005 yılından günümüze doğru sağılan büyükbaş hayvan ve küçükbaş hayvan sayılarını incelediğimizde düzenli bir artış olduğu görülmektedir.

2005-2019 yılları arasında; İnek sütü üretimi, Türkiye'de % 177.4 oranında artarken, Samsun ilinde bu oran % 51,6 oranında gerçekleşmiştir. Türkiye'de inek sütü üretimi 2005 yılında 10.026.202 ton iken 2019 yılında 20,782,374 ton olmuştur. Ülkemizde sığır sayısında meydana gelen istikrarlı artış ve yeni büyük tarımsal işletmelerin ekonomide faaliyete geçmesiyle süt üretimimizdeki bu devamın gittikçe artacağı görülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumunun 2019 verilerine göre Samsun ilinde; inek sütü üretimi, 2005 yılında 244.548 ton iken 2019 yılında 370,835 ton olmuştur. Manda sütü üretimi, 2005 yılına göre % 162,4 oranında bir artış göstererek 2019 yılında 10,253 tona ulaşmaktadır.

Samsun İli küçükbaş hayvancılıkta; koyun sütü üretimi, 2005 yılında 6.378 ton iken 2019 yılında 9,123 tona ulaşırken, keçi sütü üretimi; 2005 yılında 465 ton iken 2019 yılında 1,107 tona olmuştur.

Tablo 3. Samsun İli Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvansal Üretim (Ton)

Yıllar	Türkiye				Samsun				Samsun (%)			
	İnek Sütü	Manda Sütü	Koyun Sütü	Keçi Sütü	İnek Sütü	Manda Sütü	Koyun Sütü	Keçi Sütü	İnek Sütü	Manda Sütü	Koyun Sütü	Keçi Sütü
2005	10.026.202	38.058	789.878	253.759	244.548	3.907	6.378	465	2,4	10,3	0,8	0,2
2010	12.418.544	35.487	816.832	272.811	277.177	5.264	5.196	662	2,2	14,8	0,6	0,2
2015	16.933.520	62.761	1.177.228	481.174	278.714	8.873	8.511	1.058	1,6	14,1	0,7	0,2
2019	20.782.374	79.341	1.521.455	577.209	370.835	10.253	9.123	1.107	1,8	12,9	0,6	0,2
Değişim (%)	107,2	108,47	92,6	127,4	51,6	162,4	43,0	138,0				

Kaynak: TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri, 2020.

TR83 Bölgesi (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) 1.136.725 ton süt üretimi ile ülke üretiminin yaklaşık % 9'unu karşılamaktadır. TR83 bölgesinin toplamda en fazla süt üreten ili Samsun olurken, Tokat ilinin koyun sütü ve keçi sütü üretiminde komşu illere göre daha yüksek bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. (Tablo 4) .

Tablo 4. TR 83 Bölgesi Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvansal Ürünler (Ton)

	İnek Sütü	Manda Sütü	Koyun Sütü	Keçi Sütü	Toplam
Samsun	370,835	10,253	9,123	1.107	391.318
Tokat	311,142	4,185	11,598	2,846	329.711
Çorum	301,719	1,410	6,523	2,584	312.236
Amasya	153,029	2,221	7,248	2,569	165.067
Toplam	1.136.725	18.069	34.492	9.106	1.198.192

Kaynak: TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri, 2020.

Samsun ilinde 2002 yılında 6.683 bin ton olan kırmızı et üretimi % 44,2 artışla 2018 yılında 9.643 bin tona çıkmıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Samsun İli Kırmızı Et Üretim Miktarı (Ton)

Yıllar	2002	2015	2016	2017	2018	2002-2018 Değişim % 44,2
Kırmızı Et	6.683	11.944	10.487	9.643	9.643	

Kaynak: GTHB, 2018. Samsun İl Müdürlüğü Kayıtları, Samsun

4. Tartışma ve Sonuç

Karadeniz Bölgesi'nin en büyük ve gelişmiş ili olan Samsun'da, özellikle 2000'li yılların ortalarından sonra büyükbaş hayvan varlığında gözle görülür bir artış yaşanmasına rağmen, küçükbaş hayvan varlığında yeterli düzeyde bir artış olduğunu söylemek mümkün değildir.

Keçi varlığında meydana gelen artışa rağmen, koyun varlığında meydana gelen azalma, Samsun ilindeki küçükbaş hayvan varlığındaki düşüşün sebebi olarak görülmektedir.

Gelişen süreç ile birlikte sektörün bu anlamda desteklenmesi önem taşımaktadır. Burada esas olan amaç yalnızca hayvan sayısının fiziksel artırılması değil, Samsun ilindeki hayvancılık işletmelerin alt yapı yetersizliklerini gidererek ihtisaslaşmasıdır.

Samsun ili sığır sayısı yönüyle önemli bir potansiyele sahiptir. Toplam sığır sayısı ve kültür melezi sığır sayısı yönünden komşu iller ve çevre bölgeler arasında üst sırada yer almasına rağmen, kültür ırkı sığır sayısı yönünden geride kalması Samsun ilinin ve içinde bulunduğu TR 83 bölgesinin birim sığır başına verimlilik değerlerini düşürmektedir. Bölgede et üretimindeki dalgalanma ve azalma Türkiye'ye oranla çok daha ortalama seviyededir. Et üretiminde ülkece yaşanan bu sıkıntı son dönemde et fiyatlarının oldukça ciddi bir şekilde artmasına neden olmuştur. En çok yerli ırk sığırlarına yönelik kesim yapılması birim hayvan başına et verimini etkileyerek düşürmüştür.

Büyükbaş hayvancılık sektöründe ıslah çalışmalarında önemli bir ilerleme sağlanmış olsa da, işletmelerin aile ekonomisine dayanan bir anlayış ile yetiştirme yapısına sahip olması ile üreticilerin hayvan beslemede profesyonel anlamda yeterince bilgi ve deneyime sahip olamamasından dolayı elde edilen genetik potansiyelden yeterince yararlanmak mümkün olamamaktadır. Bu da maddi anlamda önemli ekonomik kayıplara neden olmaktadır

Samsun, manda varlığı bakımından incelendiğinde, yaklaşık 22.050 baş manda ile Türkiye'deki toplam manda sayısı bakımından birinci sırada yer almaktadır. 2008 yılından itibaren anaç mandalara yönelik devam eden desteklemeler devam ederken, geleneksel yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmekte olan manda yetiştiriciliğinin artık sığır yetiştirmenin bir alternatifi olarak değil de, toplam hayvansal üretime katkı olacak yapıda düşünülmesi gerekmektedir.

Bafra ve Çarşamba ovaları hayvan yetiştiriciliği için bir avantaj teşkil etmektedir. Buna rağmen kültür ırkı süt sığırcılığı, bölgede genellikle meraya dayalı sığırcılık yapılması nedeniyle ve yetiştiricilerin ürettikleri sütü pazarlama güclüğü sebebiyle yeterince gelişmemiştir. Sürekli artan yem maliyetleri özellikle besi hayvanlarının verimlerini düşürmektedir. Yem bitkileri üretimine gereken önemin ivedilikle verilmesi, kaba yem üretiminin artırılması bu bakımdan çok büyük önem taşımaktadır.

Samsun İli, TR83 Bölgesindeki diğer komşu iller ile karşılaştırıldığında, büyükbaş hayvan varlığı bakımından birinci sırada olmasına karşın, küçükbaş hayvan varlığı bakımından sonlara doğru kendine bir yer edinmiş olduğu görülmektedir. Bu durum aslında Samsun'da, büyükbaş hayvansal üretim alanında büyük bir potansiyel olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim, hayvancılık alanında yapılacak olan destek ve teşvikler sektörün daha çok gelişmesine neden olurken, et ve süt ürünleri işleme ve paketleme sektörlerine yönelik yapılacak sanayi yatırımları, sektörün daha fazla büyümesine katkıda bulunacaktır. Bu durum hem Samsun ilinin, hem de bölgenin ekonomik refahını yükseltecek, ülkemiz için de kalkınmayı hızlandıracaktır.

Samsun ilinde hayvancılık sektöründe yaşanan en önemli sorunlardan biri de; üretim ve pazarlama sürecinde yaşanan işbirliği ve dayanışma eksikliğidir. Yetiştiriciler kasaplık olarak yetiştirilen hayvanların pazarlanması konusunda önemli sıkıntılar yaşarken, üreticiler de benzer şekilde ürettikleri sütlerin pazarlanması konusunda ciddi zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Samsun'daki et ve süt işleme tesislerinin bölgedeki diğer yakın illerle kıyaslandığında, gerek sayı, gerekse kapasite olarak yeterli olmaması bu sorunu önemli boyutlara taşımaktadır. Entegre et ve süt işleme tesislerinin hem rakam hem de kapasite olarak çoğaltılması bu sorunların giderilmesine katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın sonuçları bütün olarak değerlendirildiğinde, Samsun ili büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığında aksayan yönleri doğru ve etkin politikalarla desteklenmeli, yetiştiricilerin bilinçlendirilerek örgütlenmesi için programlar geliştirilmelidir. Nihayetinde; girdi üretiminden, pazarlamaya kadar ki bu süreçte elde edilecek başarı, sektörün bölgedeki rekabet gücüne büyük ölçüde katkı sağlayacaktır.

5.Kaynaklar

Akpınar, R., Özsan, M. E., Taşçı, K. (2012). Doğu Anadolu Bölgesi'nde Hayvancılık Sektörünün Rekabet Edebilirliğinin Analizi. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, Sayı: 5 ss. 199-200

GTHB, (2018). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Samsun İl Müdürlüğü Kayıtları, Samsun.

Hayvan Sitesi, (2020). <https://www.hayvansitesi.com/hayvancilik/turkiyede-buyukbas-hayvancilik/>
(Eriřim tarihi 15.11.2020)

Hayvancılık Raporu 2015 (2014) T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, GAP Uluslararası
Tarımsal Araştırma ve Eđitim Merkezi, Aralık, Yıl:2 Sayı:2

İTB (2020). İzmir Ticaret Borsası, <https://itb.org.tr/Sayfa/121-buyukbas-kucukbas-hayvan-varligi-ve-sut-uretimi-mevcut-durumu-turkiye--izmir> Eriřim Tarihi 11.09.2020

Tapki,N., Kaya, Aybuke.,Tapki, İ.,Dagistan,E., Cimrin, T.,Selvi, M. H., (2018). Türkiye’de
Büyükbaş Hayvancılığının Durumu ve Yıllara Göre Deđiřimi, Mustafa Kemal Üniversitesi,
Ziraat Fakültesi Dergisi, 23 (2),324-339

TÜİK (2020) Türkiye İstatistik Kurumu, Hayvancılık İstatistikleri <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1> Eriřim Tarihi 11.11.2020